

Jsme v tom společně

Milý pane prezidento,

existuje mnoho zajímavých témat, o kterých bych Vám chtěla psát. Naneštěstí se naše společnost potýká s tolika problémy, že jsem se nemusela zamýšlet moc dlouho. Mám gruzínský původ a už dlouho uvažuji o tom, jestli jsem nebo nejsem Češka. Dosud neznám odpověď, ale myslím si, že díky tomu dokážu vidět problém, o kterém se Vám chystám psát, s trochu větším odstupem. Poslední dobou se rozmohly debaty o národu a jeho významu. Vlastenectví či národní hrdost se staly být pro část společnosti pejorativními výrazy a kdekomu se dnes nadává do zrádců národa.

Co vlastně znamená národní hrdost? Dle mého názoru je to pocit, který nám nedovoluje ponechat osud společenství, které pokládáme za „své“, na náhodě. Svými činy přispíváme k jeho vývoji a nejbanálnějším z nich, který nevyžaduje mnoho úsilí, je zájem o naše okolí. V ideálním případě i aktivní snaha změnit to, co se nám nelíbí.

Hrdost a vášeň, která čiší z většiny Gruzínců mi dodává pocit, že patřím do silné a nezdolné společnosti. V té české však podobný pocit občas postrádám. Položila jsem si tedy pár otázek. Co je národ a jak ho definovat? Je nacionalismu ve 21. století zapotřebí? Existuje zde „elita národa“ (okruh osob, složený z kulturně významných lidí, kteří nejsou přímou součástí politiky a ani nejsou „vládnoucí třídou bohatých“ a zároveň mají na společnost značný vliv) a pokud ano, je pro společnost důležitá?

Národ v demokratické společnosti

Definovat pojem národ není jednoduché, ale vzhledem k tomu, že jej zde budu často zmiňovat, musím se o nějakou definici pokusit. Myslím si, že národ je kolektivní součástí identity určitého počtu lidí, kteří sdílejí stejný jazyk, kulturu a historii. Pojí se s ním i hodnoty, jejichž sdílení umožňuje zapojení do společnosti. Dané hodnoty mohou vzniknout nezávisle na formování národa nebo mohou být neodlučitelnou součástí jeho vzniku. Pokud se určitý národ formoval například ve společnosti křesťanské, budou jím národní hodnoty s největší pravděpodobností ovlivněny. Podobně to může platit i pro politické zřízení.

Proč mají lidé potřebu národního sebeurčení? Čistě z lidského hlediska bychom mohli vycházet z předpokladu, že člověk je sociální tvor a potřebuje mít pocit, že někam patří a potřebuje se cítit v bezpečí. Bezpečí a jistota jsou pocity, které jsou podle Maslowovy pyramidy základních lidských potřeb na druhém místě. Potřeba národního sebeurčení může být i způsobem obrany vůči potencionálnímu nebezpečí. Může jít o ohrožení vnější,

způsobené například okolními národy, či ohrožení vnitřní, tj. vnitrospolečenské. Spojit se v jeden celek znamená být dle mého názoru silnější. Nejsou ale národní jednoty zároveň manipulací společnosti? Jaroslav Fila v článku *Národ jako ztotožnění* vycházející z názorů historika Miroslava Hrocha píše: „...řekneme-li, že národy vznikaly jen jako dílo intelektuálů a politiků, jako výsledek svérázného sociálního inženýrství a šíření nacionalistických představ, aniž bereme v potaz podmínky, ve kterých se tyto představy zrodily, podléháme podle Hrocha klamnému zdání. K pochopení tak abstraktního pojmu, jako je národ, bylo nutné šířit patřičné informace a mít příležitost učit se společným hodnotám.“¹ Je jasné, že nemůžeme vnímat národ pouze ze stránky negativní, tj. takové, pod kterou se nám vybaví nejrůznější války a nestvůrnosti, které byly zapříčiněny právě naléhavou potřebou po sebeurčení. Pokud je ale národní cítění ve společnosti zprostředkováno nenásilnou formou, která neomezuje svobodu jednotlivce, může být – jak se domnívá i Miroslav Hroch – prostředkem demokratizace společnosti.

Pavel Rybář ve svém článku, který je opřen o poznatky Benedicta Andersona a Erica Hobsbawma, charakterizuje pojem následovně: „...národ je politické společenství vytvořené v představách. Jedná se o pouhou představu, neboť na rozdíl od členů jedné rodiny, kmene či vesnice se příslušníci národa navzájem neznají, a přesto si sami sebe „představují“ jako společenství. Všechna společenství, která jsou větší než prapůvodní vesnice, vznikají v představách.“² Když připustím, že národ je opravdu jen představa, musí být tím pádem přesvědčení o její existenci vysoké natolik, aby mohla přežít delší dobu. Co se však děje ve chvíli, kdy na té představě zas tolik nezáleží? Co se s národem děje ve společnosti demokratické, kdy je národnost podřízena kategorii občanství?

Po pádu komunistického režimu a vzniku Evropské unie i obyvatelé někdejšího Československa přestali přemýšlet nad národním sebeurčením a zaměřili se na mezinárodní spolupráci a společnou cestu za pokrokem, aby zamezili dalším konfliktům. V Evropské unii se začal klást důraz na jednotlivce, v jehož důsledku vznikl i pojem *Evropan*, člověk, který uznává evropské demokratické hodnoty. Postupem času se zvyšovala prosperita, životní úroveň a kariéerní příležitosti lidí – v postkomunistických státech výrazněji – a potřeba proklamace vlastní národnosti ztratila na důležitosti, protože dosud způsobovala spíš problémy.

Nejdéle trvající formou demokracie od dob řeckých městských států jsou USA – i s přihlédnutím k temnějším stránkám severoamerické historie. Ústava USA je nejstarší

---

¹Časopis Respekt. Jaroslav Fila: *Národ jako ztotožnění*. Praha, 2010.

²Společenskovední časopis. e-Polis.cz. Pavel Rybář (2014). *Národy v sekulárním čase: Hobsbawm a Benedict Anderson ke zrodu, vývoji a budoucnosti nacionalismu* [online]. [cit. 26. 10. 2016]. Dostupné na [www: <http://www.e-polis.cz/clanek/narody-v-sekularnim-case-hobsbawm-a-benedict-anderson-ke-zrodu-vyvoji-a-budoucnosti-nacionalismu.html>](http://www.e-polis.cz/clanek/narody-v-sekularnim-case-hobsbawm-a-benedict-anderson-ke-zrodu-vyvoji-a-budoucnosti-nacionalismu.html).

stále platnou ústavou na světě a americký politický národ v podstatě vznikl spolu s ní.³ Americké národní hodnoty jsou tím pádem skoro slučitelné s hodnotami demokratického systému. V České republice máme demokratické zřízení „pouhých“ dvacet sedm let, počínaje Sametovou revolucí. Tradice první ČSR i pozdějšího období Rakousko-Uherska jsou samozřejmě důležitými kořeny dnešní české demokracie avšak čtyřicetileté komunistické období vnímám jako dostatečně dlouhou dobu na to, aby postkomunistická společnost byla stále velmi zranitelná. Musí se formovat znovu. To, co dnes považujeme za demokratické hodnoty – například svobodu vyznání a ochranu před rasovými předsudky – je pro některé současné vlastence neslučitelné s jejich pohledem na české národní hodnoty. Kultura muslimů podle nich není slučitelná s naší. Nechci se však do této úvahy pouštět. Zastávám názor, že naše svoboda končí tam, kde začíná svoboda někoho jiného. Nemyslím si však, že tady jde jen o diskriminaci menšin a nesnášenlivé postoje společnosti. Svoboda slova, nezávislost médií nebo objektivní reprezentace země představiteli státu bez ohledu na jejich vlastní mocenské zájmy jsou podle mě témata, která jsou v současné době důležitější. Myslím si, že tyto zjevně demokratické hodnoty či postoje jsou v poslední době v ohrožení právě proto, že „víra v demokracii a zdravý rozum“ prostě občas nestačí. Pro národ, který si v minulosti prošel dlouholetým totalitním režimem a který je z velké části ateistický, není zvolení této cesty jednoduché, protože dvacet sedm let dle mého názoru není dostatečně dlouhá doba na „vzpamatování se“. A už vůbec ne ve chvíli, kdy je dnešní politická scéna státu *plná* populistů, z nichž někteří opět tíhnou k extrémismům.

Všude samé bubliny

Abych Vás uvedla do děje událostí posledních pár let, musím Vám velmi zjednodušeně shrnout stav dnešní společnosti, která se začala rozdělovat na dva tábory. Lidé, kteří jsou odmítavější vůči uprchlíkům, kteří do Evropy míří z Blízkého východu, a zastávají obecně nenávistné stanovisko vůči „cizím elementům“ jsou podle části české společnosti xenofobové, rasisté a fašisté, a lidé se vstřícnějšími postoji mají být sluníčkáři, pravdoláskaři, havlisté, multikulturalisté a zrádci národa. Všechno to jsou nálepky, které nevypovídají nic o povaze daného člověka. Lidé, kteří používají výraz „zrádce národa“ se považují za „pravé“ vlastence. Jednají ze strachu z neznámého a na základě odporu k „jiné“ kultuře. Svou hrdost dokazují hlasováním pro různé politické strany a hnutí, které ve svém volebním programu nemají v podstatě nic jiného než ochranu před „islámskou invazí“, aniž by byly schopny nabízet cokoli jiného.

Fakt, že lidé v demokratické společnosti smýšlejí rozdílně, je zcela přirozený. Extrémističtí

---

³Wikipedie, online encyklopedie. *Ústava spojených států amerických* [online]. [cit. 24. 10. 2016]. Dostupné na [www: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Ústava_Spojených_států_amerických>](https://cs.wikipedia.org/wiki/Ústava_Spojených_států_amerických).

národovci se najdou i jinde v Evropě, Česká republika není výjimkou. Hlavním problémem však podle mě nejsou politici, kteří rétorikou „znovuzrození“ českého národa a kteří si skrže u nás neexistující uprchlickou krizi nahánějí voliče a radikalizují společnost. Takoví lidé budou ve společnostech vždy. Problém tkví dle mého názoru v tom, že ve stejnou chvíli na scéně není dost těch, kteří by se extrémistům postavili a byli pro širokou veřejnost stejně vlivným hlasem. Bezesporu tu takoví lidé jsou, ale jejich názory nejsou veřejností respektovány, protože elita kulturní byla v mediální sféře nahrazena elitou politickou. Někteří dnešní intelektuálové, znalci a kulturně významní lidé jsou většinou společností bráni jako individua tlachající „havloidní a mravoučné kecy“ o pravdě a lásce, se kterými by se český národ prý neměl ztotožňovat. Respektu, uznání a hlasům ve volbách se dostává hlavně populistům, kteří se prezentují politickou nekorektností a vulgárností, což je styl, který je v současné době poměrně v módě, protože je mediálně přitažlivý.

Jsem schopna uznat, že můj pohled je velmi ovlivněn tím, že jako většina jiných žiji v éře sociálních sítí a mé vnímání je příznávám ovlivněno online diskuzemi. Je dost možné, že v „reálném světě“ není zmíněný disrespekt ke kulturní a intelektuální elitě tak vyhrocený. Zastávám však názor, že internet a sociální sítě nejsou něco, nad čím bychom měli mávnout rukou. Fakt, že je kulturní elita (a nejen ta) napadána z většiny jen ve virtuálním světě přece o společnosti něco vypovídá.

Jsme generací vespělé technologie a vše, co nám svět nabízí, máme v podstatě na dlani v našich chytrých telefonech. Díky digitální éře máme největší možnost seberealizace. Kdekdo má v současné době blog či profil na sociálních sítích, kde může sdílet nejrůznější moudra ze svého života. Ale fakt, že během několika sekund můžeme „světu“ říct, co si myslíme, neznamená, že tím skutečně něčemu pomůžeme. Připadá mi, že mnohým dnes stačí vyjádřit se pouze na internetu, napsat k něčemu komentář, dát „to se mi líbí“ stránce s obsahem, se kterým souhlasí apod. Když s nimi někdo náhodou nesouhlasí, odstraní si ho z přátel, aby je již nemohl obtěžovat. Tím se čím dál více uzavíráme do našich sociálních bublin, a když něco nechceme slyšet, stačí párkrát kliknout myší. Lidé se víc a víc uzavírají do virtuální sféry společnosti a sami filtrují to, co chtějí a nechtějí slyšet. Realita ale vypadá jinak a vyžaduje mnohem více trpělivosti, porozumění a úsilí. Ne každý problém se dá skloubit do stočtyřiceti znaků na Twitteru nebo do jednoho obrázku na Facebooku. A čím méně jsme ochotní trpělivě poslouchat, tím jsou dle mého názoru elity méně motivované k nám promlouvat. Internet není sonda do celé společnosti, protože i tam se společnost dělí. Elita, o které mluvím, musí být viditelná v platformách, které podobné zdi sociálních bublin bourají. V jiném případě je její vliv minimální.

Hledá se vzor

Stejně jako v divadle, máme každý z nás v životě určitou roli, nějakou úlohu. Nemáme však scénář, z kterého bychom věděli, co se kdy stane. Můžeme se pouze domnívat, jaké důsledky bude naše jednání ve světě mít, ale jen málokdy budeme mít jistotu. Dnes už bychom měli vědět, že názorový extremismus nenese nic dobrého, ale současný stav je důkazem toho, že máme tendenci vnímat problémy stále velmi černobíle. Jen málokdo dojde sám od sebe k názoru, že svět nefunguje jednoduše. Každý z nás potřebuje názorový a morální vzor. Všichni jsme měli jako první morální a názorový vzor naše rodiče. Pak se k rodičům přidali učitelé. A v jistém věku jsme začali vyhledávat i osoby jako politiky, umělce apod., kteří se stali naším dalším vzorem, ať už vědomě či podvědomě. Pro některé lidi je východiskem víra v Boha. Generace našich rodičů své vzory měla a byli to ti, kteří se vůči extrémismu vymezovali. Pro ně jste byl vzorem hlavně vy, pane Havle. Koho má ale naše generace? Pseudonárodovce a populisty? Youtubery? Nebo aktivisty, kteří za zdmi jednotlivých sociálních bublin nejsou slyšet?

Když se nad tím zamyslím, všechny bubliny spojuje jedna věc – češství. A to je dle mého názoru to, co by zdi bublin mohlo postupně bourat. Pouze ve chvíli, kdy nám ostatní lidé nejsou lhostejní, můžeme začít diskutovat. Musíme si uvědomit, že každá ta bublina lidí má své potřeby, které se nesmějí zanedbávat, ale ani vyvyšovat nad ostatní. Elita národa musí mluvit ke všem bez rozdílu a dodávat pocit, že i když se společnost na něčem neshodne, stále je tu něco, za co je třeba bojovat. Ano, můžeme se neustále ohánět tím, že musíme bránit hlavně demokracii. Její funkčnost však závisí na mentalitě a přístupu lidí k ní, protože na rozdíl od totalitních režimů je demokracie velmi křehkým systémem. Pokud se ale společnost necítí být silnou tím, čím je a z čeho vznikla, jak může něco tak křehkého ubránit? Daná síla ale nesmí být založena na strachu či nenávisti, musí plynout z přesvědčení.

Proč se i přesto, že jsem ve své rodné zemi patnáct let nebyla cítím být Gruzínkou? Protože jsem přesvědčená o tom, že navzdory všem negativům, je gruzínský národ jedinečný. Vím, že se budu mezi Gruzínci cítit vždy jako doma. V České republice se ale cítím být doma pouze v Praze, v největší sociální bublině ze všech. A pokud bych se Vám, pane prezidente, mohla svěřit ještě víc, musela bych Vám říct, že je mi z toho smutno. Nechci být neustále omezena zdmi předsudků a urážek, protože do České republiky jsem se jednou přestěhovala a nehodlám předstírat, že mi na této zemi nezáleží. Já se ale stále hledám a pořád potřebuji někoho, kdo by mě vedl a pomohl mi mou českou identitu najít a upevnit. Když to však nemohou být mí gruzínští rodiče, kdo tedy?

Stále víc Čechů se dnes ptá, kam by měla Česká republika směřovat – zda na Západ či Východ. V přeneseném významu (ale ne zcela explicitně) chápu Západ jako cestu

za demokracií, pokrokem a bohatstvím a Východ jako návrat k extrémismu a zakrnělosti. Nacionalismus možná je přežitek 19. století, ale v české společnosti je dle mého názoru potřebný. Pokud zde lidé z velké části nevěří v Boha, musí věřit alespoň v sami sebe a v hodnoty, na kterých byla jejich společnost založena. Pak je teprve možné najít odpověď na otázku kam národ spěje. Myslím si, že si stejně jako Američané musíme demokratické hodnoty zvnitřnit a připustit je za své a nebrat je jako hodnoty „toho zlého Západu“, který nám „stále něco diktuje“. Musí se vycházet z přesvědčení, nesmíme naše mínění zakládat na zlomyslnosti či nenávisti a hlavně musíme jít ruku v ruce s tolerancí, protože na tomto světě nejsme sami. Jsme v tom jednoduše společně. Ne oni, ale my všichni. Ne ti Češi, ale my Češi.

Anna Datiashvili
Lauderovy školy při ŽOP